

פתיחה רעיונית למלאכת הוצאה

פורטל הדף היומי למסכת שבת

הרב יונתן קירש

תוכן עניינים:

שבת בראשית – הקב"ה בורא את המנוחה

משמעות המנוחה – מציאת מקום

"מקומו" של ה' – אל יצא איש מ"מקומו"

שלמות העולם – כל מלאכתך עשויה

דברי המהר"ל על מלאכת הוצאה: "עיקר שביתת השבת"

בתחילת מסכת שבת המשנה עוסקת במלאכת ההוצאה. זו המלאכה שעוסקים בה יותר מכל מלאכה אחרת במסכת¹. כולנו מכירים את הגדרת הראשונים למלאכה "גרועה" זו. לעניות דעתי, מלאכה זו אכן 'גרועה' מבחינה מסוימת, אולם מבחינות אחרות היא חושפת אותנו למשמעות השבת ומלאכותיה בצורה החזקה ביותר.

שבת בראשית – הקב"ה בורא את המנוחה

השבת היא זכר למעשה בראשית. כך אומרים בתפילה ובקידוש. הקב"ה ברא את העולם בשישה ימים וביום השביעי שבת:

"וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צֶבַאֲם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֶּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה."
(בראשית, פרק ב' א-ב)

מה הכוונה "וישבות ביום השביעי"? הרי הקב"ה לא צריך מנוחה? הוא לא מתעייף?
רש"י (בראשית, ב', ב', ד"ה 'ויכל') מבאר שביום השבת נבראה "המנוחה":

"דבר אחר מה היה העולם חסר, מנוחה, באת שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה".

וכן מבאר רש"י שהקב"ה כביכול הכתיב מנוחה לעצמו². לפי זה יוצא ששבת אינה יום של ריק ללא כלום, אלא יש אכן שבת "אקטיבית". יש בריאה חיובית שנקראת "מנוחה". מכאן יש לברר מהי "מנוחה" באופן כללי, וכיצד ייתכן לומר שיש (גם אם זה רק כביכול) מנוחה אצל הקב"ה. ומתוך כך נבין את משמעות השבת.

משמעות המנוחה – מציאת מקום

במקומות שבהם מוזכרת "מנוחה" בתורה, הדבר נעשה תמיד בהקשר של מציאת מקום. לא רק מנוחה מעבודה (כמו שאנחנו מדברים היום), אלא בהקשר של מקום. כך בברכה לשבת יששכר:

בראשית פרק מט פסוק טו:

וַיֵּרָא מְנוּחָה בִּי טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ בִּי נְעֻמָּה וַיֵּט שְׁכֶמֹּךָ לְסִבְלָ וַיְהִי לְמִסְעֶבֶד:

ופירש רש"י:

וירא מנוחה כי טוב - ראה לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות:

וכן "לתור להם מנוחה":

במדבר פרק י פסוק לג:

וַיִּסְעוּ מִהָרֹם זֶה דָרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאֶרְצוֹן בְּרִיתִי לֹא נִסַּע לִפְנֵיהֶם דָרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה:

¹ סקירת המשניות מעידה על עיסוק נרחב מאוד: פרקים העוסקים בהוצאה בחלקם או בכולם: א,ה,ו,ז,ח,ט,י,יא. אם נוסיף את נושא 'מוקצה', שיש אומרים (ראב"ד שבת כד' יג', ויראים סימן רעד') שהוא גדר לאיסור הוצאה, יוצא שנוסיף את הפרקים: יז, כא (ועוד משניות בפרק כ' ועוד). כמו כן, כל מסכת עירובין (עשרה פרקים) עוסקת בהוצאה וביציאה.

² שמות פרק כ:

(יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו:

רש"י: וינח ביום השביעי - כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד הימנו קל וחומר לאדם, שמלאכתו בעמל וביגיעה, שיהא נח בשבת:

הראשונים ציינו שמלאכת הוצאה היא "מלאכה גרועה", והזכירו סיבות שונות.

פתיחה רעיונית למלאכת הוצאה

פורטל הדף היומי למסכת שבת

הרב יונתן קירש

המהר"ל מסביר (בהסברו השני) שהמסכת פותחת עם מלאכת הוצאה כי על ידה "יש שביתה בשבת לגמרי":

"ועוד נראה דמשום על ידי איסור הוצאה יש שביתה בשבת לגמרי שהא אין איסור עירוב והוצאה ליום טוב, **והתנא התחיל לדבריו במה שהוא עיקר שביתות שבת דהיינו ד' יציאות לשבת** וראיה לזה כי בפרק כלל גדול שנה בסיפא המוציא מרשות לרשות **והיינו כי המלאכה שעל ידו יש שביתה לגמרי ראוי לשנות בסוף** כלומר שיש לו לשנות כל מלאכות אף בהוצאה **ואז הוא שבת לגמרי ופירוש זה ברור**".
(מהר"ל חידושים על הש"ס, שבת דף ב' עמוד א')

לפי זה יוצא שיש פן נוסף למלאכת הוצאה. לא מלאכה גרועה, אלא דווקא המלאכה ה"שביתית" **ביותר** שדרכה ניתן להבין ולזהות בצורה הכי טובה את ענין השבת.

על פי דברינו יוצא :

מפני שבשבת הקב"ה בורא "מנוחה" (כלומר נוכחות במקום), מלאכת הוצאה מצביעה על שלימות העולם יותר מכל מלאכה אחרת. הוצאה ושינוי של המקום (הנראה בעיניים אנושיות כדבר "גרוע" שאין בו שינוי גדול) מלמד אותנו מהו "מוקד ההתרחשות" בשבת - שלמות העולם המופיע במקום. אפשר לומר שזוהי מלאכת "קצה" ש"לא ללמד על עצמה יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצאה".